

VALORILE CULTURALE ȘI COMPORTAMENTALE ALE PERSONALITĂȚII STUDENTULUI ÎN PROCESUL DE ADAPTARE LA MEDIUL ACADEMIC

*CULTURAL AND BEHAVIORIAL VALUES OF STUDENT'S PERSONALITY
IN THE PROCESS OF ADJUSTING TO THE ACADEMIC ENVIRONMENT*

Ecaterina ȚĂRNĂ,

lector superior,

Universitatea de Stat din Tiraspol

Tomorrow's society members receive the best education at University which has become a center advocating for the concept of changing the old values, but accepting the idea that the student bears their own value system. The role of the university is to create backgrounds in all fields, to promote cultural values and to make students adopt them. The academic environment with its clearly specific culture influences the students' behavior. Cultural values promoted in academia produce many effects on students, such as: they develop moral values and concern for others that are reflected in their behavior, facilitate adaptation in academia, develop respect for self and others etc. Knowledge and analysis of cultural and behavior values in academic environment suggest ways of implementing counseling programs for students with adaptation difficulties.

Probabil că de multe ori ne-am întrebat: „Cât de mult trebuie să știm despre cineva pentru a-i cunoaște personalitatea?”, „Ce criterii trebuie să luăm în considerare pentru a-i analiza faptele de conduită și a explica comportamentul în cauză?” Este o provocare pentru oricine. Este o provocare și pentru educația universitară, care după N. Vințanu „Este o zonă a experienței, a trăirii umane. Prin ea suntem supuși continuu unor încercări, unor ispite ale cunoașterii, ale asimilării unor valori perene, ale unor modele de acțiune proprie, inedită” [9].

Problema investigației noastre o constituie personalitatea studentului în procesul de adaptare. Aceasta presupune o organizare dinamică precum și o structură flexibilă și receptivă a studentului capabil de adaptare rapidă la schimbările din mediul academic, aspecte ce ne-au determinat, pe parcurs, să observăm unele manifestări legate de cultura universitară și dife-

rențele culturale dintre studenți în procesul de adaptare la mediul academic.

„Universitatea a reprezentat, în toate timpurile, un factor de cultură și civilizație, un factor de schimbare și de progres, un laborator pentru formarea elitelor națiunii. Cine face știință universitară accede spre trepte superioare de spiritualitate” [2].

Formarea specialiștilor în orice domeniu presupune îmbinarea transmiterii unui sistem de cunoștințe și valori culturale pentru dezvoltarea armonioasă a personalității. În acest context, savantul Petre Andrei sublinia: „Menirea Universității este să învețe mai întâi pe studenți în mod istoric și sistematic datele științei ei dobândite...; în al doilea rând, Universitatea trebuie să arate metoda de cercetare, de creație, de lucru, pentru a duce mai departe datele științei și culturii obiective” [10]. Activitatea universităților moderne corelează transmiterea

unui sistem de cunoștințe fundamentale pentru un anumit domeniu, a metodelor de cercetare adecvate în acel domeniu, dar și a valorilor culturale atât de necesare pentru facilitarea adaptării la mediul academic. Putem compara cultura universitară cu personalitatea și cultura unui individ, care cuprinde laturi vizibile și mai puțin vizibile, dar care furnizează sensul, direcția și energia necesare adaptării. Pentru a aduce claritate și explicație studiului nostru vom defini termenul de cultură conform autorului Guy Rocher: „*ansamblu articulată al manierelor de gândire, simțire și acțiune, mai mult sau mai puțin formalizate, care, fiind învățate și împărtășite de mai multe persoane, contribuie într-un mod obiectiv și, totodată, simbolic la constituirea acestor persoane într-o colectivitate specifică și distinctă*” [6].

Așadar, putem studia cultura personalității studentului pornind de la valorile, simbolurile sau comportamentele care pot fi observate în mod direct, ori, plecând de la elemente mai greu identificabile la prima vedere precum presupuzițiile de bază și nivelul de dezvoltare intelectuală. Indiferent de modalitatea aleasă, putem ajunge prin procedee logice de deducție sau inducție și la interpretarea celorlalte componente ale culturii, dat fiind faptul că aceasta se comportă ca un veritabil sistem. Analizând această definiție, remarcăm faptul că studenții sunt o categorie deosebită de resurse umane în mediului universitar, ei au un statut social aparte, sunt tineri în formare și dezvoltare intelectuală. Studenții sunt percepuți ca un grup care manifestă anumite particularități culturale specifice: norme, valori, credințe și principii de conduită. Statutul de student face tânărul să se situeze într-o postură „*contradictorie între a satisface exigențele*

propriei vârste și a răspunde celor ale câmpului universitar, de a se pregăti cât mai bine în sensul performanțelor universitare” [7]. Din acest aspect problematic putem identifica numeroase dificultăți cu care se confruntă studentul: dificultăți de adaptare în grup, de integrare în universitate, de însușire a materiei noi, de pregătire pentru activitățile academice, de restricții în timp, de dependență financiară etc. Abordând studentul din perspectiva culturii universitare și a adaptării sale la mediul academic putem observa și înțelege mai bine statutul său cultural de membru temporar al organizației universitare. Dacă în prezent înmatricularea în mediul universitar nu este o problemă dificilă, pentru că majoritatea facultăților nu mai organizează admitere prin concurs, ci pe bază de dosare și candidatul la studii nu mai este stresat, totuși adaptarea în mediul universitar și obținerea succesului academic prezintă încă o dificultate pentru student. „*Concepția contemporană despre universitate pare a oscila între cele trei sensuri ale acesteia: universitatea pentru studenți, universitatea pentru știință și universitatea pentru societate. Universitatea trebuie să fie realmente funcțională, adică să coopereze la dezvoltarea materială a societății, concomitent cu dezvoltarea culturală*” [10].

Ne dezvoltăm într-o anumită cultură, ne formăm într-un anumit orizont cultural, deci suntem, deopotrivă, creatori și receptori de cultură. În acest context, studentul asimilează valorile culturale promovate de universitate și, totodată, este un participant activ la crearea noilor valori. În această dublă calitate, a ne înțelege și a ne adapta înseamnă a face o analiză a semnelor, valorilor și simbolurilor culturii de apartenență.

„Universitatea trebuie să-i deprindă [...] pe studenți cu metoda științifică de lucru și să trezească în suflet pasiunea pentru știință și gândire” (Andrei P., 1997) „Universitatea are menirea să ajute în primul rând la formarea, îmbogățirea și înnobilarea structurii societății prin cultivarea științei” (Gusti D., 1997) [9]. Afirmările respective caracterizează mediul universitar și sunt, totodată, expresiile unor personalități celebre, ceea ce ne orientează să le folosim ca premise pentru a desprinde unele presupuziții de bază și valori culturale, caracteristice mediului academic. Așadar, universitatea este factor de cultură și civilizație, factor determinat al progresului social, este un mediu de elită culturală, este un mediu științific de înaltă valoare, o avangardă a societății din punct de vedere al tehnologiei, științei și culturii etc. Orice mediu are o cultură specifică care influențează comportamentul actorilor ce se manifestă în interiorul său. În acest sens, este prezent și mediul academic pentru studenți. În condițiile societății contemporane aflate într-o continuă schimbare în care universității i se cere un grad mare de flexibilitate și dinamism, este necesară o apropiere mai mare între cele trei dimensiuni (societate, cultură și universitate). Autorul G. Cole notează că sistemul cultural reprezintă constelația de convingeri și valori la care aderă membrii unei organizații. El preia analitic definiția lui Edgar Schein, conform căreia cultura este „un tipar de premise elementare – inventate, descoperite sau elaborate de un grup dat pe măsură ce acesta învață să facă față propriilor probleme de adaptare la exterior și de integrare pe plan intern – care a funcționat suficient de bine pentru a fi considerat valabil și, ca urmare, pentru a fi asi-

milat de noii membri ai grupului, ca modalitatea corectă de a percepe, a gândi și a simți în legătură cu problemele respective” [6].

Din literatura cercetată de noi, vom remarca doar unele dintre multiplele funcții exercitate de cultură în viața socială, considerate importante pentru studiul nostru, însă fără a tăgădui importanța celorlalte:

- funcția adaptativă are menirea să asigure supraviețuirea și adaptarea întregului program genetic al omului conform solicitărilor condițiilor de mediu. Ea contribuie la diferențierea omului de lumea animală și, totodată, la autodefinirea omului prin raportare la propria natură, necesare oricărei societăți;
- funcția de reproducere are scopul de a transmite din generație în generație a patrimoniului cultural al comunității date;
- funcția de coeziune socială – solidarizează membrii colectivității, îi aduna în jurul unor obiective comune, dar și a unor simboluri sau imagini pe care le împărtășesc;
- funcția de socializare – presupune transformarea fiecărui individ născut sau adoptat de colectivitate într-un membru al acesteia, prin însușirea și interiorizarea normelor, convențiilor, codurilor și sistemelor de valori specifice;
- funcția de distincție socială – urmărește realizarea diferențierii indivizilor care aparțin unor medii, grupuri sau clase, unor etnii, minorități sau comunități culturale;
- funcția de comunicare – se stabilesc relațiile interumane, se exprimă acordul sau dezacordul, se împărtășesc semnificațiile și valorile.

Pentru cunoașterea și înțelegerea studentului sunt importante următoarele caracteristici: principalele elemen-

te ce caracterizează personalitatea, statutul, valorile și conduitele studentului de astăzi. În acest sens, prof. univ. dr. Ioan Neacșu [8] propune următoarele caracteristici:

- unii studenți au experiență universitară, fiind deja absolvenți ai unei facultăți;
- alții au vârste mai mari decât colegii proveniți direct de pe băncile liceului, căpătând, prin aceasta, un statut social puțin aparte;
- nu puțini se află parțial sau total integrați într-o profesie pe piață forței de muncă, participând, potrivit unui program pe care îl negociază sau nu, și la activități de formare/învățare academică formală, în alternanță cu cele nonformale;
- accesul lărgit și rapid la sursele informaționale moderne – biblioteci virtuale, spre exemplu, un rol important jucându-l telematica, tehnologiile noi și abilitățile corespunzătoare;
- timp liber diferențiat ca valoare cantitativă și indice de utilizare, socialul exercitând fie presiuni, fie creând oportunități la standarde înalte;
- experiență comunicațională largă pe baza utilizării directe a 2-3 limbi străine în documentare, în accesul rapid la valorile interculturalității sau prin aplicarea unor pachete de operare complexă și performanță – procesare de texte, interfețe cu utilizare grafică multiplă;
- valorizarea crescândă nu numai a IQ cognitiv, ci și a EQ (inteligenta emoțională), constând în capacități empatică, control și autocontrol emoțional, comunicare etc.;
- experiență metodologică și atitudinală experimentală, socială bogată;
- fragilități la nivelul culturii generale, rezistență la modele înalt teoretizate, conceptuale, prezența compor-

tamentelor de risc, insecuritate, reactivitate imprevizibilă la frustrare și stres, tulburări ale opțiunilor în condiții de incertitudine valorică ș.a.

Demersul nostru investigativ nu-și propune să identifice nivelul de cultură în universitate sau să elaboreze un sistem de măsurare a valorilor universitare. Scopul nostru a fost să analizăm personalitatea studentului în procesul de adaptare, iar unul dintre obiectivele noastre a fost să urmărim impactul valorilor culturale ale studenților asupra comportamentului în procesul de adaptare la mediul academic. Cercetările efectuate în anul de studii 2010-2011, pe un eșantion de 150 de studenți anul I, Facultatea Biologie/Chimie, Facultatea Geografie, U.S.T. ne-au permis să constatăm că: 32% (48) sunt studenți adaptați, iar 68% (102) au avut diverse dificultăți de adaptare la mediul academic; dintre aceștia – 57% (58) – nivel mediu de adaptare și 43% (44) – nivel scăzut de adaptare. Pe parcursul studiului realizat asupra dezvoltării personalității în procesul de adaptare în mediul universitar am urmărit unele aspecte ale valorilor culturale și comportamentale ale studenților. Pentru a cunoaște mai bine personalitatea studentului și pentru a determina unii factori care influențează modul de adaptare a acestuia în grupul studențesc, au fost alcătuite diverse chestionare, ne vom referi doar la unele întrebări din Chestionarul nr. 3. Luând în considerare faptul că acest chestionar a fost realizat când studenții deja erau familiarizați cu cerințele profesorilor, pentru a determina nivelul de colaborare, studenții au fost rugați să identifice calificativele respective în relația – profesor-student:

- 40% au apreciat relația profesor-student cu calificativul „satisfăcător”;

- 57.1% dintre studenți au apreciat relația profesor-student cu calificativul „parțial satisfăcător”;
- 2.9% dintre studenți au apreciat relația profesor-student cu calificativul „nesatisfăcător”;

Problemele respective capătă dimensiuni noi și o deosebită importanță anume atunci când studentul se află în procesul de adaptare în mediul universitar. În acest context, li s-a oferit propuneri de a ierarhiza diverse teme, probleme conform gradului de valoare, având drept scop de a afla preocupările studenților, tendința de a

se afirma ca personalitate, modul în care percepe normele, valorile morale și culturale, dimensiuni care vor facilita adaptarea lor la cerințele universitare. Pentru a ajunge la o colaborare fructuoasă, am încercat să aflăm ce tematică îi interesează pe studenți, de ce sunt preocupați și care ar fi formele de discuție. Vom elucida doar unele teme și domenii de comunicare propuse de studenți, ierarhizate conform gradului de valoare pentru ei:

Preocupări frecvente sortate ierarhic în trei grupuri

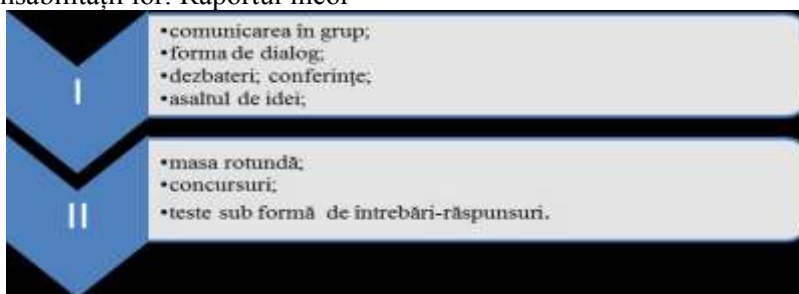
Ierarhia răspunsurilor conform gradului de valoare

298	1	sinceritate	<p>Rezultatele pentru proba: „Ierarhizați cuvintele respective după valoarea ocupată pentru Dvs. (I,II,III...): sinceritate, hărnicie, patriotism, solidaritate, modestie, curaj, responsabilitate, inițiativă, independență, autoeducație, cultură, autocritică.</p>
381	2	hărnicie	
394	3	cultură	
425	4	responsabilitate	
536	5	independență	
645	6	patriotism	
732	7	solidaritate	
829	8	modestie	
856	9	autoeducație	
921	10	autocritică	
963	11	inițiativă	<p>La întrebarea: „Ce credeți că apreciază la Dvs. colegii de grupă?” au răspuns în modul următor: omenia, sinceritatea, caracterul, prietenia, comunicabilitatea, seriozitatea, umorul, colegialitatea, comportamentul, punctualitatea.</p>
976	12	curaj	
230	1	omenia	
324	2	sinceritatea	
468	3	caracterul	
476	4	prietenia	
526	5	comunicabilitatea	
589	6	seriozitatea	
645	7	umorul	
726	8	colegialitatea	
784	9	comportamentul	
842	10	punctualitatea	

284	1	înțelegerea	La întrebarea „ <i>Ce apreciați Dvs. la colegii de grupă?</i> ” au răspuns în modul următor: înțelegerea, prietenia, dorința de a învăța, stima, sinceritatea, dorința de a fi pedagogi, săritori la nevoie, amabilitatea, simplitatea, comunicabilitatea, bunăvoința, modestia.
380	2	prietenia	
395	3	dorința de a învăța	
439	4	stima	
522	5	sinceritatea	
659	6	dorința de a fi pedagogi	
718	7	săritori la nevoie	
842	8	amabilitatea	
843	9	simplitatea	
935	10	comunicabilitatea	
949	11	bunăvoința	
990	12	modestia	

Observăm că, deși au probleme de adaptare, studenții chestionați sunt dornici să colaboreze, să se integreze în noul grup, să îndeplinească diverse funcții și, desigur, să depășească toate dificultățile de adaptare. Astfel, studenții relevă o percepție pozitivă a valorilor culturale promovate de universitate. Important este ca profesorii să cunoască ce doresc studenții, iar studenții să înțeleagă adevărata cauză a responsabilității lor. Raportul încor-

dat cu profesorii poate trezi div⁹¹ tulburări și, mai târziu, chiar abandonarea învățământului. Rezultatele obținute pot contribui la o conturare mai clară a problemei atât de adaptare a studentului în mediul universitar, cât și de o colaborare profesor-student, student-profesor cu un grad sporit de eficiență. Majoritatea studenților s-au pronunțat pentru următoarele forme de comunicare:

Forme de comunicare sortate în două grupuri de importanță

Cultura studenților se manifestă pe fondul relațiilor instituționale din mediul universitar dintre aceștia și cadrele didactice. Deși are un caracter predominant informal și implicit, cultura studențească este supusă și unui set de norme formale. Această categorie de norme formale are două dimensiuni: norme ce își au sursa în reglementări instituționale, referitoare la funcționarea organizației universitare care au caracter absolut obligatoriu și norme ce își au sursa în specificul procesului didactic, din care cea mai mare parte au un caracter instructiv – educativ. Considerând criteriul grupei de stu-

denți ce face obiectul culturii respective, putem identifica mai multe tipologii sau niveluri ale culturii studențești:

- cultura studențească (în general) – determinată de aspectele culturale care caracterizează viața studențească în general; viața studenților de aici și de oriunde este particularizată de anumite aspecte care conferă o identitate socială aparte acestei categorii de persoane;
- cultura studenților dintr-o anumită universitate – construită din ansamblul elementelor culturale ce conferă identitate organizațională grupului respectiv de stu-

- denți, identificându-l ca aparținând unei universități anume;
- cultura studenților dintr-o anumită facultate (din aceeași universitate sau din toate universitățile) – nu este același lucru să fii student la psihologie, la drept sau la științe economice; acest gen de cultură universitară se află în strânsă relație cu ceea ce se poate numi cultura profesională, în cazurile de mai sus cele ale: psihologilor, avocaților sau economiștilor;
 - cultura grupului de studenți – poate fi definită ca ansamblul cultural al unui grup de studenți ce participă la aceleași cursuri; acest gen de cultură universitară poate fi asemănat culturii grupului de educabili (clasei de elevi).

Oricare din aceste niveluri ale culturii studențești am aborda, putem identifica două posibile variante de bază, diametral opuse în modul lor de manifestare: cultura prouniversitară și cultura antiuniversitară. Cultura prouniversitară se caracterizează printr-o atitudine pozitivă față de normele și regulile formale ale mediului universitar, prin promovarea acestora în comportamentul academic și social al studenților. Cultura antiuniversitară promovează atitudinile nonconformiste ale studenților în raport cu normele și regulile formale ale mediului universitar [9].

Făcând o analogie cu procesul de inițiere școlară (E. Păun 1999) și cazul candidatului la studii superioare prezentăm mai multe faze distincte ale procesului de inițiere:

- faza de explorare – este cea a contactului cu mediul universitar și studențesc, fiind marcată de incertitudini, ambiguități atitudinale și stângăcii comportamentale;
- faza de conformare – prezintă perioada în care studentul debutant

învață regulile și normele noului mediu în care s-a integrat, acum aria incertitudinilor inițiale se restrânge, manifestându-se comportamente de acceptare, conformare și adaptare;

- faza de practicalitate și transgresare – acum normele și regulile sunt interpretate și chiar transgresate, studentul este perfect adaptat, și-a format și manifestă comportamente integrate în mediul academic și studențesc, care îi permit asigurarea succesului la învățătură, dar și în relațiile socio-afective [3].

Numeroase modele de cercetare a culturii universitare se bazează pe studiul valorilor, considerându-le adevăratul nucleu al culturii, nucleu de la care putem interpreta concret și celelalte elemente culturale. În literatura de specialitate sunt propuse diverse modele. Nu vom propune un anumit model, ci doar vom prezenta unele sugestii, selectate din literatura cercetată, care credem că au și un impact major asupra adaptării la mediul academic. Sugestiile respective pot fi ușor urmărite, însă nu înainte de a specifica faptul că pentru o analiză cât mai completă a culturii universitare un model de studiu al valorilor trebuie completat cu diverse alte metode de cercetare care să aibă impact direct asupra substratului direct vizibil al culturii: comportament, simboluri de identificare, limbaj etc.

Sugestii în direcția dezvoltării:

- manifestați-vă disponibilitatea spre colaborare;
- tindeți spre performanță;
- încurajați realizarea de planuri pe termen lung;
- încercați să respectați în mod constant regulile și normele în vigoare;
- fiți transparent în tot ceea ce întreprindeți;

- acordați o mare atenție relațiilor de natură informală, stabiliți prietenii, manifestați-vă curiozitatea față de problemele colegilor și încercați să-i ajutați;
- încercați să vă construiți un grup de suport, de apropiați;
- încercați să vă ajustați nevoile personale la cele ale mediului universitar;
- asumați-vă răspunderea pentru ceea ce faceți;
- încercați să vă arătați sensibil față de nevoile grupului, demonstrați că vă pasă, că vă simțiți parte din grup;
- raportați-vă la grup ca la întreg și evitați abordările individuale;
- manifestați curiozitate, acceptați lucrurile necunoscute ca fiind interesante și importante;
- fiți deschis, comunicați ideile pe care le aveți chiar dacă sunt contrare unor persoane cunoscute sau superiorilor;
- fiți diplomat în prezentarea ideilor contrare și stăpâniți-vă manifestările emoționale în public;
- manifestați empatie și sentimente de prietenie, va fi o dovadă a respectului;
- încercați să câștigați respectul prin ceea ce faceți, realizările personale sunt cel mai bun mijloc în acest sens;
- fiți stăpân pe sine și încrezător în forțele proprii;
- susțineți și ajutați colegii în a se adapta la cerințele mediului academic;
- respectați orice persoană cu care intrați în contact, chiar dacă sunteți convins că nu are aceleași valori culturale.

Referindu-ne la ideile exprimate mai sus, menționăm celebra afirmație a lui Geert Hofstede: „suntem condiționați cultural, cultura controlându-ne comportamentul într-o manieră nerațională, dar persistentă” [1].

În concluzie: societatea modernă are o dinamică și o arhitectură culturală mult mai diferită de acum câțiva

ani în urmă. În aceste condiții flexibilitatea, toleranța, cooperarea și acceptarea celuilalt în procesul de adaptare la mediul academic sunt absolut necesare. Așadar, universitatea trebuie, în același timp, să fie și institut de cercetare, și instituție didactică, iar profesorul universitar trebuie să fie simultan și cercetător, și cadru didactic purtător de valori culturale. Majoritatea studenților apreciază aplicarea întocmai a normelor, fără excepții dictate de regulamentul universitar, optează pentru lucru în echipă și apreciază obiectivele și forța grupului din care face parte. Stu-

denții sunt persoane cu încredere în forțele proprii, caută noul și apreciază schimbarea, au curajul să-și exprime ideile chiar și când sunt contrare cadrelor didactice. Cu siguranță, adaptarea în mediul universitar este un proces dependent de interacțiunea dintre variabilele de personalitate și variabilele contextuale reprezentate de cadrele și exigențele formale ale sistemului universitar. Cunoașterea elementelor specifice profilului de personalitate al studentului este o condiție a instruirii academice, în funcție de care ar putea fi realizate programele de adaptare universitară.

Referințe bibliografice

1. Antonesei, L. Abdel-Aal, Y., *Managementul universitar. De la viziunea conducerii la misiunea de succes*. Iași, Editura Polirom, 2000.
2. Bărsănescu, Șt., *Istoria pedagogiei*. București, Editura Didactică și Pedagogică, 1972.
3. Păun, E., *Școala - abordare socio-pedagogică*. Iași, Editura Polirom, 1999.
4. Silistraru, N., *Dinamica și funcționarea dimensiunilor educației*. Chișinău, T.UPS I. Creangă, 2004.
5. Șleahțișchi, M. (coord.) *Câmpul social - intervenții psihopedagogice*. Chișinău, Editura Știința, 1996.
6. Stanciu, Șt., Ionescu, M., *Cultură și comportament organizațional*. București, Comunicare ro., 2005.
7. Neculau, A. (coord.), *Câmpul universitar și actorii săi*. Iași, Editura Polirom, 1997.
8. Neacșu, I., *Învățarea academică independentă – ghid metodologic*. 2006. Universitatea din București, găsit pe www.uinbuc.ro în 20.04 2009.
9. Ilie, M., *Culturi organizaționale în spațiul universitar românesc*. Universitatea din București, 2007.
10. Vințanu, N., *Educația universitară*. București, Editura Aramis Print, 2001.
11. Zlate, M.,(coord.) *Psihologia la răspântia mileniilor*. Iași, Editura Polirom, 2001.